

Ю. Ю. Руденко

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та психології
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені В. В. Винниченка

ПРОФЕСІЙНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті розглянуто теоретичні аспекти професійної самореалізації майбутнього соціального працівника. Професійна самореалізація визначається взаємним впливом індивідуальних особливостей людини та соціального середовища в процесі здійснення трудової діяльності. Це засвоєння людиною професійних цінностей, набуття професійного досвіду, професійних та соціальних зв'язків, реалізація своїх здібностей, інтересів та потреб в процесі здійснення професійної діяльності.

Професійне самовизначення є частиною особистісного, вони нерозривно пов'язані та взаємодіють один з одним. Спочатку особистість визначає цінності, мотиви та потреби, які орієнтують її на вибір професії. Такі особистісні чинники, як уміння організувати свою діяльність, досягати успіху у взаємодії з людьми, гнучкість поведінки та незадоволеність собою стимулюють розвиток потреби до професійного зростання. Людина засвоює знання, вміння та навички, які необхідні для вирішення професійних завдань. А вже потім починає реалізовувати нагромаджений інтелектуальний досвід в межах професійного потенціалу, формує професійну майстерність і компетентність.

Професійна самореалізація майбутніх соціальних працівників має свої особливості. Робота соціального працівника передбачає ідентифікацію особистості з професією, злиття з діяльністю, за якого професійні риси починають проявлятися в усіх інших сферах життєдіяльності й визначають характер ставлення особистості до навколишнього середовища.

Також у статті визначено структуру професійної самореалізації майбутнього соціального працівника (професійне самовизначення, професійний розвиток, професійне становлення) та функції (ціннісно-орієнтаційна, виховна, гедоністична, пізнавальна, технологічна, комунікативна, управлінська, правова, духовно-моральна, естетична, валеологічна, розвивальна та економічна).

***Ключові слова:** самореалізація, професійна самореалізація, соціальна робота, соціальний працівник, функції професійної самореалізації, структура професійної самореалізації.*

Постановка проблеми. В епоху соціально-економічних змін у нашому суспільстві соціальна робота набуває особливого значення. Зростання груп ризику, злочинності, числа людей без певного місця проживання, безробітних вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців в області соціальної роботи.

Діяльність соціального працівника визначена специфікою соціальної ситуації у суспільстві: низьким рівнем соціальної активності молоді, особливістю характеру взаємин старшого і молодшого поколінь, збільшенням кількості асоціальних груп, зміною цінностей або нехтуванням цінностей попередніх поколінь, низьким рівнем життя, невмінням адаптуватися та знаходити вихід у складних життєвих ситуаціях. Все вищезгадане – це соціальний запит суспільства соціальному працівникові. Така ситуація вимагає якісної підготовки фахівця, здатного швидко реагувати на зміни в соціальній ситуації, що володіє новим типом мислення, орієнтованим на індивідуально-творчий стиль професійної поведінки, потреби самостійно вибирати стратегію і тактику дій в мінливих соціально-педагогічних умовах.

Тому проблема підготовки майбутніх соціальних працівників з високим рівнем духовної культури та готовності до професійної самореалізації є досить актуальною у наш час. Впливає необхідність спеціально організованої навчально-виховної системи вищого навчального закладу на засадах особистісного, ціннісно-орієнтаційного розвитку з напрямом на досягнення високих результатів у професійній діяльності та реалізації в ній. Тому **метою статті** є вивчення та аналіз проблеми професійної самореалізації майбутніх соціальних працівників в умовах вищого навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання професійної підготовки майбутніх соціальних працівників розглядають такі вчені: С. Архипова, В. Васильєв, О. Карпенко, В. Поліщук, О. Холостова та інші. Аналізу та осмисленню самореалізації особистості приділяють увагу М. Боришевський, Т. Вівчарик, М. Гасюк, Ю. Долінська, А. Зарицька, А. Ковальова, І. Краснощок, І. Лебедик, С. Максименко, І. Сірак, В. Радул, Г. Тимошук та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Поняття «самореалізація» визначається як реалізація людиною активності в значущих для неї сферах життєдіяльності та взаємовідносин – спілкуванні, навчанні, творчості, професії, сім'ї, вихованні дітей, дружбі, любові, громадському житті, політичній кар'єрі тощо [11, с. 404].

Для дослідження самореалізації особистості варто звернутися до поглядів Л. Анциферової, згідно з якими особистість, примушуючи оточення рухатися та діяти, сама перетворюється цілеспрямовано відповідно до своїх задумів. Людина переоцінює свої цінності, цінності людей, упорядковує власний внутрішній світ не тільки відповідно до логіки соціальної ситуації, але й логіки свого індивідуального розвитку, що дуже добре погоджується з внутрішньою стійкістю особистості [9, с. 11].

І. Краснощок вказує, що людина в процесі самореалізації усвідомлює те, чим вона володіє та чого вона хотіла б досягти, а також робить вибір практичних дій для втілення свого досвіду в реальну дійсність [9].

І. Бех вважає, що самореалізація як особистісне утворення є центральною характеристикою людини, вищим рівнем її розвитку, за якою практично здійснюється її Я (система цінностей). Самореалізація – це не сукупність певних способів діяльності чи поведінки, а цілісна діяльність і поведінка особистості. Ця функція самореалізації змушує враховувати її структуру та рівні здійснення, оскільки самореалізація властива дітям дошкільного віку, не говорячи вже про підлітковий чи юнацький вік, коли відбувається її інтенсивне розгортання, коли особистість стає суб'єктом власного розвитку, здатною до проектування власного життя.

Самореалізація особистості може бути розглянута на окремих етапах життєдіяльності людини. Ми вважаємо за доцільне звернути увагу саме на юнацький вік, етап навчання у вищому навчальному закладі, професійну самореалізацію. Оскільки одним із проявів самореалізації є професійна діяльність як специфічна форма активності особистості.

На думку Н. Пилипенко професійна самореалізація – це соціалізований шлях гармонійного розвитку особистості, поєднаний зі здобуттям професійно-практичного та духовного досвіду в період навчання у вищій школі та вдосконалення фахового зростання в процесі виконання професійних ролей та обов'язків, що є невіддільним атрибутом розкриття й здійснення особистісного професійного потенціалу [8].

Основними складовими частинами професійної самореалізації особистості вважаються:

– характер ставлення до професійної діяльності;

– ступінь взаємодії та погодженості системи професійних та особистих цінностей, традицій та норм;

– характер сприйняття взаємодії з трудовим колективом;

– специфіка групових та міжособистісних трансакцій в контексті професійної діяльності;

– соціально-психологічні прояви особистості в процесі професіоналізації [2].

Ми дотримуємося такої точки зору, що професійна самореалізація визначається взаємним впливом індивідуальних особливостей людини та соціального середовища в процесі здійснення трудової діяльності. Це засвоєння людиною професійних цінностей, набуття професійного досвіду, професійних та соціальних зв'язків, реалізація своїх здібностей, інтересів та потреб в процесі здійснення професійної діяльності.

Специфіка професійної самореалізації особистості полягає в тому, що кожна професія має свої особливості, вимоги, які вона висуває до людини та їх поєднанням з індивідуальними особливостями фахівця. Тому професійна самореалізація майбутніх соціальних працівників має свої особливості.

Робота соціального працівника передбачає ідентифікацію особистості з професією, злиття з діяльністю, за якого професійні риси починають проявлятися в усіх інших сферах життєдіяльності й визначають характер ставлення особистості до навколишнього середовища.

В. Гупаловська визначає поетапну структуру професійної самореалізації:

1 етап – професійне самовизначення – усвідомлений вибір професії з врахуванням власних можливостей і здібностей, вимог професійної діяльності та соціально-економічних умов. Професійне самовизначення здійснюється протягом усієї професійної діяльності, окреслюючись різними подіями (закінчення школи, професійного навчального закладу, підвищення кваліфікації, отримання іншої посади тощо) [11, с. 374]. Вибір професії робить життя визначеним. Студент прагне зробити правильний життєвий вибір, впливати на процеси життєдіяльності суспільства та відчувати вплив суспільства на собі;

2 етап – професійний розвиток – професійна адаптація, професійний розвиток, який пов'язаний з розвитком особистості взагалі, з засвоєнням нового досвіду, знань, умінь; застосування цих знань у практичній діяльності; розвиток особистості в професійній ролі; професійне самовдосконалення. Цей етап професійної самореалізації впливає на перетворення особистістю свого внутрішнього світу, творчу самореалізацію у професії;

3 етап – професійне становлення – підвищення рівня професіоналізму; набуття професійного авторитету; досягнення активності, самостійності, творчого підходу у професійній діяльності [4].

Можна стверджувати, що професійне самовизначення є частиною особистісного, вони нерозривно пов'язані та взаємодіють один з одним. Спочатку особистість визначає цінності, мотиви та потреби, які орієнтують її на вибір професії. Такі особистісні чинники, як уміння організувати свою діяльність, досягати успіху у взаємодії з людьми, гнучкість поведінки та незадоволеність собою стимулюють розвиток потреби до професійного зростання. Людина засвоює знання, уміння та навички, які необхідні для вирішення професійних завдань. А вже потім починає реалізовувати нагромаджений інтелектуальний досвід в межах професійного потенціалу, формує професійну майстерність і компетентність.

На думку Є. Федосенко умовами професійної самореалізації можуть виступати:

- об'єктивні: суспільний статус спеціаліста, адекватна соціальна політика, матеріальне становище, стимулювання праці та побутові умови;

- суб'єктивні: ставлення фахівця до професії на основі розуміння її цінності, уявлення про себе як професіонала, потреба у професійному вдосконаленні й творчому підході до професійної діяльності, психологічне самопочуття та комфортність на роботі [14].

Досягнення професійної самореалізації, на думку Г. Тимошук, забезпечується рухом у системі координат: професійне самовизначення – професійне становлення в обраній діяльності – самопроєктування – самовдосконалення. На кожний з цих етапів впливають як суб'єктивні, так і об'єктивні умови професійної самореалізації (подолання певних труднощів, внутрішніх суперечностей між реальним і бажаним рівнями професіоналізму тощо) [12].

У своїх працях В. Радул [9, с. 22] наголошує на тому, що основним видом діяльності студентів в умовах вищого педагогічного навчального закладу є навчання. У цьому напрямі дієвим шляхом ефективного формування розумових здібностей і професійних навичок стає вироблення навичок до навчальної праці, педагогічно обґрунтована організація всього навчального процесу, залучення до аналітичного, творчого мислення. Під час такого навчального процесу виховується культура праці, виробляється стиль творчої діяльності, що стає однією з характеристик самореалізації майбутнього фахівця.

Ми підтримуємо думку В. Радула і наголошуємо на тому, що самореалізація майбутнього соціального працівника включає формування знань, умінь та навичок майбутньої професії, створення необхідних педагогічних умов, взаємозв'язку виховання з самовихованням та вимагає від студента активної життєвої позиції, бажання досягти вищих рівнів саморегуляції, потребу у саморозвиткові. Самореалізуючись, особистість розвивається,

оскільки протягом усього життя людина ставить перед собою конкретні цілі, досягнення яких стає показником поступального розвитку.

Також важливими для працівника соціальної сфери виступають ціннісні орієнтації, що закріплені життєвим досвідом, які стають для фахівця орієнтиром у ставленні до дійсності, які пояснюють цілеспрямовану готовність до відповідного роду соціальної діяльності. Оскільки соціальна робота вимагає від людини здатності до активності, вибір відповідного стилю життя на основі осмислення змісту професійної життєдіяльності, вміння вирішувати складні життєві ситуації клієнта, спілкуватися з ним, спілкуватися з професіоналами у своїй сфері, опрацьовувати нові методики та технології роботи, виробляти та відпрацьовувати власний набір професійного інструментарію.

Соціальна активність студента має бути спрямована на служіння інтересам суспільства, формувати пізнавальну активність, яка, зі свого боку, спрямована на опанування знаннями, необхідними для включення в активну трудову діяльність. Тому завданням педагогічного колективу є проєктування майбутнього фахівця, його особистісно-професійного зростання зараз і в майбутньому. Для цього варто звернути увагу на структурно-функціональну модель самореалізації, запропоновану Л. Коростильовою, де автор виокремлює три блоки – «хочу», «можу» і «потрібно». Блок «хочу» містить бажання, інтереси, прагнення, що спонукають до активної життєвої позиції, тим самим демонструючи можливості самореалізації. Блок «можу» вказує на самопізнання людиною своїх можливостей та адекватне самооцінювання. І блок «потрібно» сприяє самоорганізації та саморегуляції особистості, а також визначає соціальний запит щодо людини [6, с. 58]. Для професійної самореалізації майбутніх соціальних працівників важливо враховувати вимоги самої професії (блок «потрібно»). В ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» вказано, що соціальний працівник – це професійно підготовлений фахівець, що має необхідну кваліфікацію у сфері соціальної роботи та надає соціальні послуги. Фахівець, який працює на посаді «соціальний працівник», повинен знати законодавство у сфері надання соціальних послуг; основи етики та професійного спілкування; зміст, форми та порядок надання послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах; методи та форми соціальної роботи зі спеціальними групами клієнтів; основи психології; основи медичних та гігієнічних знань; основи економіки, права і трудового законодавства, норми охорони праці та виробничої санітарії; діловодство.

Різноманітні професійні вимоги до спеціаліста з соціальної роботи впливають з його головних функцій. На основі виділених В. Байлуком [1] функцій професійної самореалізації особистості,

хочемо схарактеризувати суть професійної само-реалізації майбутнього соціального працівника.

Важливою в професійній саморегуляції людини виступає ціннісно-орієнтаційна функція. Її основна мета – вибір тих цінностей, якими фахівець буде користуватися у своїй практичній діяльності, які стануть рушійною силою, допоможуть у виборі цілей, мотивів та засобів роботи, ставлення до колег і керівництва організацією. Ми підтримуємо думку С. Єрмакової щодо формування професійних цінностей як важливого моменту в підготовці та професійному становленні майбутнього соціального працівника, передумовою якого є зростання. Наявність професійних цінностей забезпечує сумлінне ставлення до майбутньої професійної діяльності, спонукає людину до творчого пошуку, вдосконалює у свідомості студента умовну модель майбутньої фахової діяльності, яка слугуватиме орієнтиром для професійного саморозвитку [5].

Сучасний дослідник у галузі соціальної роботи Л. Тюптя виокремлює такі основні цінності соціальної роботи як професійної діяльності: прагнення до переваги індивіда перед суспільством; повага конфіденційності у взаєминах з клієнтами; готовність відокремити особисті почуття і потреби від професійних відносин; прагнення соціальних змін, що відповідають соціально пізнаним потребам; готовність передавати знання та вміння іншим; повага до індивідуальних і групових відмінностей, гідне оцінювання їх; прагнення до розвитку здатності підлеглого допомагати собі самому; готовність діяти від імені підлеглого, попри можливі фрустрації; прагнення до соціальної справедливості, до економічного, фізичного та розумового добробуту всіх членів соціуму; прагнення до високих стандартів особистої та професійної етики [13, с. 50].

Пізнавальна функція реалізується через пізнання вимог до себе як професіонала та через пізнання умов праці. Професійне самопізнання здійснюється з допомогою проектної технології, що включає такі етапи: діагностичний, який передбачає пізнання працівником своїх потреб і можливостей, успіхів і невдач та пояснення причин останніх, критичну самооцінку всіх цих явищ; пошукове прогнозування; цілепокладання; планування; моделювання, вибір і прийняття рішення.

Технологічна функція реалізується в безпосередньому впливі (або взаємодії) суб'єкта праці на об'єкта (предмет) праці з допомогою різноманітних засобів праці (технологій, методів, інструментів, техніки, інформації, переконання, навіювання тощо).

Реалізація технологічної функції також передбачає певну організацію виробничого процесу, що виражається, насамперед, у впорядкованості трудових дій працівника. Проте вимоги до

суб'єкта праці далеко не вичерпуються вимогами змісту праці, бо він в процесі реалізації його технологічної функції вступає в різноманітні соціальні відносини з іншими суб'єктами праці та виконує інші функції. Результатом реалізації технологічної функції трудової діяльності є основний продукт (цінність), який визначається її основною метою.

Для соціального працівника технологічна функція передбачає взаємодію фахівця з клієнтами, допомоги їм у межах «проблемної ситуації» з акцентом на усвідомлення, стимулювання й підтримку власних здібностей і ресурсів.

Комунікативна функція реалізується в процесі спілкування працівника з іншими працівниками трудового колективу, а також з представниками інших професійних і непрофесійних (недержавних) організацій з метою досягнення взаєморозуміння і прийняття на цій основі конструктивних рішень, що підвищують ефективність виконання працівником технологічної функції професійної самореалізації.

У професіях типу «людина – людина», до якої належить соціальна робота, комунікативна функція реалізується під час взаємодії соціального працівника та клієнта. Вона полягає у встановленні доцільної, конструктивної взаємодії з дитиною, батьками та іншими клієнтами, які звернулися до послуг соціального працівника. Завдання цієї функції полягає у дотриманні основних правил та норм спілкування, доборі оптимальних прийомів і засобів комунікативного впливу, попередженні та подоланні конфліктних ситуацій.

Управлінська функція або функція самоврядування пов'язана зі свідомим регулюванням працівником своєї професійної діяльності на основі розробленого проекту та професійних ціннісних орієнтацій. Основне завдання соціального працівника полягає в реалізації ідеального плану в реальні практичні дії з урахуванням усіх умов ситуації та особливостей клієнта.

Правова функція – пов'язана з уміннями соціального працівника володіти механізмами правового захисту клієнтів у різних соціальних інститутах, використовувати комплекс правових норм для захисту прав дітей і молоді, застосовувати заходи державного примусу щодо осіб, які допускають протиправні дії щодо об'єктів соціальної роботи, створювати умови для підтримки віри клієнта в можливості досягнення позитивних результатів, інформувати представників різних груп про їх права та соціальні гарантії [3, с. 200].

Духовно-моральна функція пов'язана з умінням соціального працівника керувати своїми моральними цінностями щодо об'єкта (суб'єкта) своєї діяльності, а також інших суб'єктів праці в даній організації та в інших організаціях, з якими працівник вступає у взаємодію з метою оптимізувати свій процес роботи. До таких цінностей належать товариськість,

тактовність, доброзичливість, толерантність, справедливість, бажання прийти на допомогу, зрозуміти іншу людину, прагнення до самовдосконалення в особистісному та професійному аспектах, творча активність тощо [10, с. 70–71].

Естетична функція реалізується працівником, по-перше, в процесі створення речей, предметів, що володіють не тільки практичними, але й естетичними якостями, по-друге, в любові до своєї роботи. По-третє, вона реалізується під час створення сприятливого професійного середовища на основі морально-етичних цінностей і норм, правил професійного етикету.

Ця функція реалізується соціальним працівником з допомогою Етичного кодексу спеціалістів у соціальній роботі України. Етичний кодекс – це стандарт етичних принципів, ідеалів, навичок та практичних умінь соціальних працівників. Його головною метою є визначення незаперечних принципів роботи в інтересах клієнта, сприяння втіленню ідеалів гуманізму, моральної та соціальної справедливості у професійній діяльності та суспільстві загалом.

Реалізація валеологічної функції пов'язана з підтриманням, збереженням і зміцненням професійного здоров'я. Для соціального працівника однією з проблем постає професійне вигорання, що пов'язане зі специфікою роботи. Ця специфіка полягає в тому, що в цій професії присутня велика кількість ситуацій з високою емоційною насиченістю і когнітивною складністю міжособистісного спілкування, і це вимагає від фахівця значного внеску до встановлення довірливих відносин і умінь управляти емоційною напруженістю ділового спілкування [7].

Тому націлений на професійну самореалізацію соціальний працівник повинен володіти засобами профілактики професійного вигорання. Дуже важливо для уникнення професійного вигорання фахівців правильно організувати робочий процес, слідкувати за своїм здоров'ям, бути впевненим у собі, своїх здібностях і можливостях; бути відвертим, товариським, самостійним, прагнути спиратися на власні сили; здатним до конструктивних змін у напружених умовах, успішно долати професійний стрес, а також вміти звернутися по допомогу та вміння приймати її.

Розвивальна функція, або функція саморозвитку працівника в професії. Оскільки ця функція реалізується через творчість, то її можна ще назвати креативною. Будь-яка професійна діяльність має дві сторони розвитку – якісний та позитивний, або навпаки негативний і регресивний. Оскільки наше дослідження пов'язане з самореалізацією особистості, варто наголосити на позитивних моментах розвитку, прогресивних змінах в професійній діяльності. Нам імпонує думка В. Байлука [1] щодо аспектів саморозвитку суб'єкта профе-

сійної діяльності: – критична оцінка своєї роботи, її процесу, умов, результату, свого ставлення до колег, керівництва та визначення на цій основі заходів щодо її вдосконалення; – прийняття нових вимог до своєї професійної діяльності з боку суб'єктів різних рівнів управління; – використання передового досвіду колег зі своєї організації або колег з інших організацій в даній сфері професійної діяльності; – отримання нових знань в процесі підвищення кваліфікації на курсах, наукових конференціях, методологічних семінарах, майстер-класах, а також в процесі самоосвіти та використання отриманих знань з метою вдосконалення своєї діяльності; – самостійна інноваційна діяльність, що виражається у відкритті нових технологій, методів, форм, що підвищують ефективність виконання насамперед технологічної функції своєї трудової діяльності; – кар'єрний ріст.

Реалізація виховної функції містить постійне фахове самовиховання, яке ми розуміємо для майбутнього соціального працівника як процес, який визначає зорієнтованість майбутнього фахівця на пошук свого місця в суспільстві, пов'язаний зі співвіднесенням суспільних вимог і власних здібностей, що й спричиняє здатність соціального працівника до самостійного розв'язання важливих життєвих питань та питань, що стосуються майбутньої професії та реалізації професійних функцій.

Економічна функція реалізується через мотивацію працівника на отримання за свою працю певного доходу, а опосередковано вона мотивується його різноманітними потребами, пов'язаними з його іншими видами самореалізації.

І остання гедоністична функція професійної самореалізації особистості означає задоволеність майбутнього соціального працівника своєю роботою, оскільки задоволеність фахівця своєю роботою залежить, насамперед, від його професійних ціннісних орієнтацій, від змісту праці та його технологічних та соціальних умов, від професійних цінностей, які виступають засобами праці.

Висновки та пропозиції. Отже, можна зробити висновок, що проблема професійної самореалізації є комплексною, а дане поняття – багатоаспектним. На наш погляд, професійна самореалізація майбутнього соціального працівника – це сукупність процесів самопізнання, самовиховання, самооцінки та саморозвитку, метою яких є розкриття професійних здібностей, можливостей та необхідних якостей для отримання позитивного результату для себе, своєї професії та суспільства загалом.

Перспективним для подальшого наукового пошуку є більш детальний аналіз особливостей професійної самореалізації, розкриття механізмів її активізації та педагогічних умов формування готовності до професійної самореалізації майбутніх соціальних працівників.

Список використаної літератури:

1. Байлук В.В. Функции профессиональной самореализации личности. Педагогическое образование в России. 2014. № 11. С. 6–15.
2. Богатырева О.О. Личностные факторы профессиональной самореализации : дис. на соискание уч. степени канд. психол. Наук : спец 19.00.01 Общая психология. История психологии. Москва, 2009. 162 с.
3. Богданова І.М. Соціальна педагогіка : Навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 200 с.
4. Гупаловська В.А. Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінки : Автореф. дис... канд. психол. Наук : 19.00.01; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2005. 25 с.
5. Єрмакова С. Формування професійно-педагогічних цінностей у майбутніх учителів початкових класів. Київ, 2003. 266 с.
6. Коростылева Л.А. Психология самореализации личности : затруднения в профессиональной сфере. Санкт Перербург : Изд-во «Речь», 2005. 222 с.
7. Методичні рекомендації «Профілактика професійного вигорання працівників соціальної сфери» / За загальною редакцією кандидата медичних наук М.Л. Авраменка. Всеукраїнський центр професійної реабілітації інвалідів. Львів, 2008. 53 с.
8. Пилипенко Н.М. Психологічні особливості самореалізації особистості в умовах професійної кризи. *Соціальна психологія*. 2005. № 3 (11). С. 72–79.
9. Дослідження особливостей самореалізації особистості : монографія / В.В. Радул, І.П. Краснощок, І.В. Лебедик. Київ : «Імекс-ЛТД», 2009. 352 с.
10. Руденко Ю.Ю. Особистісне самовизначення майбутнього соціального педагога : Монографія / Ю.Ю. Руденко. Харків : Мачулін, 2017. 208 с.
11. Соціальна педагогіка : словник-довідник / За заг. ред. Т.Ф. Алексеєнко. Вінниця : Планер, 2009. 374 с.
12. Тимошук Г.В. Професійна самореалізація особистості як педагогічна проблема. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Випуск 43. 2018 С. 413–421.
13. Соціальна робота. Теорія і практика : навч. Посібник, 2-ге вид., перероб. і доп. / Л.Т. Тюптя, І.Б. Іванова. Київ : Знання, 2008. 574 с.
14. Федосенко Е.В. Особенности психологического сопровождения учащихся в учреждениях начального профессионального образования : дис. ... канд. психол. наук : 19.0.07. Санкт Петербург, 2007. 220 с.

Rudenko Yu. Professional self-realization of future social workers

The article deals with theoretical aspects of professional self-realization of the future social worker. Professional self-realization is determined by the mutual influence of the individual characteristics of a man and the social environment in the process of carrying out work activities. It is the mastering of professional values by a person, gaining professional experience, professional and social connections, realizing his abilities, interests and needs in the process of carrying out his professional activity.

Professional self-determination is a part of the personal one, they are inextricably linked and interact with each other. Initially, the person defines the values, motives, and needs that focus on her choice of profession. Personality factors such as the ability to organize, succeed in interacting with people, the flexibility of behavior and their dissatisfaction stimulate the development of the need for professional growth. A person acquires the knowledge, skills and abilities necessary to solve professional problems. And then he/she begins to realize the accumulated intellectual experience within the limits of professional potential, forms professional skill and competence.

Professional self-realization of future social workers has its own peculiarities. The work of a social worker involves identifying an individual with a profession, merging with activity, in which the professional features begin to manifest in all other areas of life and determine the nature of the person's attitude to the environment.

The article also defines the structure of professional self-determination of the future social worker (professional self-determination, professional development, and professional formation) and functions (value-orientation, educational, hedonistic, cognitive, technological, communicative, managerial, legal, spiritual and moral, aesthetic, valeological, developing and economical).

Key words: self-realization, professional self-realization, social work, social worker, functions of professional self-realization, structure of professional self-realization.